

Compilation and validation of the social responsibility model of Shiraz secondary school principals

Mohammad Ali Masoudi ¹, Moslem Salehi ², Ebadullah Ahmadi ³, Mijgan Amirayn ⁴

Department of Educational Management, Marvdasht Branch, Islamic Azad University, Marvdasht, Iran

Assistant Professor, Department of Management, Marvdasht Branch, Islamic Azad University, Marvdasht, Iran

Department of Educational Management, Marvdasht Branch, Islamic Azad University, Marvdasht, Iran

Department of Educational Management, Marvdasht Branch, Islamic Azad University, Marvdasht, Iran

Received:

Accepted:

PP:

DOI:

Keywords:

social responsibility, schools, managers

Abstract

Introduction: Education, like other organizations, is trying to maintain social interests. The purpose of the current research was to design and validate the social responsibility model of secondary school principals in Shiraz.

research methodology: The present research is classified in the "exploratory mixed research" group in terms of how to collect the required data. In the qualitative part, thematic analysis was used to analyze the data, and in the quantitative part, the structural equation model was used. The participants in the qualitative section included experts and professors in the field of educational sciences and education managers of Shiraz city. The sampling method in this section was selected in a targeted manner with the criterion technique and based on theoretical saturation. The statistical population included all principals of secondary schools in Shiraz city and the sampling method was stratified random. Based on the statistical population of the research, 384 middle school principals of Shiraz city were selected as the statistical sample of the research.

Findings: The research findings showed that after analyzing the interviews, 89 basic themes and 23 organizing themes were identified. Based on this, the social responsibility of schools includes altruistic and humanitarian responsibilities, legal responsibilities, social responsibilities, environmental responsibilities, and professional responsibilities. In order to validate the qualitative findings, the Delphi method was used. In the second round, all 89 indicators were confirmed. Therefore, the components listed in the last table were selected as the selected components of the model in the Delphi method. Based on the research findings, the variables of social responsibility of schools including altruistic and humanitarian responsibilities, legal responsibilities, social responsibilities, environmental responsibilities and professional responsibilities have a significant effect on the social responsibility of school administrators at the level of (0.01). In the current study, the absolute fit index of GOF was 0.51 for the tested model, and the value obtained for this fit index indicates the appropriate fit of the tested model.

Conclusion: This study showed that social responsibility can strengthen the cultural, social and educational functions of the school.

Corresponding author:

Address:

Tell:

Email:

تدوین و اعتبار یابی مدل مسئولیت پذیری اجتماعی مدیران مدارس متوسطه شهر شیراز

محمد علی مسعودی^۱، مسلم صالحی^{۲*}، عباداله احمدی^۳، مژگان امیریان زاده^۴

گروه مدیریت آموزشی، واحد مرودشت، دانشگاه آزاد اسلامی، مرودشت، ایران

گروه مدیریت آموزشی، واحد مرودشت، دانشگاه آزاد اسلامی، مرودشت، ایران

گروه مدیریت آموزشی، واحد مرودشت، دانشگاه آزاد اسلامی، مرودشت، ایران

گروه مدیریت آموزشی، واحد مرودشت، دانشگاه آزاد اسلامی، مرودشت، ایران

چکیده

مقدمه و هدف: آموزش و پرورش نیز مانند سایر سازمان ها در تلاش جهت حفظ منافع اجتماعی است. هدف از تحقیق حاضر طراحی و اعتبار یابی مدل مسئولیت پذیری اجتماعی مدیران مدارس متوسطه شهر شیراز بود. **روش شناسی پژوهش:** تحقیق حاضر از نظر چگونگی گردآوری داده های مورد نیاز، در گروه «تحقیق آمیخته اکتشافی» طبقه بندی می شود. در بخش کیفی جهت تحلیل اطلاعات از تحلیل مضمون و در بخش کمی از الگوی معادلات ساختاری استفاده شد. مشارکت کنندگان در بخش کیفی شامل صاحب نظران و اساتید حوزه علوم تربیتی و مدیران آموزش و پرورش شهر شیراز بود روش نمونه گیری در این بخش به صورت هدفمند با تکنیک معیار و براساس اشباع نظری انتخاب شد. جامعه آماری شامل تمامی مدیران مدارس متوسطه شهر شیراز و روش نمونه گیری به صورت تصادفی طبقه ای بود. براساس جامعه آماری تحقیق ۳۸۴ نفر از مدیران مدارس متوسطه شهر شیراز به عنوان نمونه آماری تحقیق انتخاب شد.

یافته ها: یافته های تحقیق نشان داد که پس از تجزیه و تحلیل مصاحبه ها، ۸۹ مضامین پایه و ۲۳ مضامین سازماندهنده مشخص شد. بر این اساس مسئولیت پذیری اجتماعی مدارس شامل مسئولیتهای نوع دوستی و بشردوستانه، مسئولیتهای قانونی، مسئولیتهای اجتماعی، مسئولیتهای زیست محیطی و مسئولیتهای حرفه ای می شود. جهت اعتبار بخشی یافته های کیفی از روش دلفی استفاده شد در دور دوم نیز همه ۸۹ شاخص مورد تایید قرار گرفتند. بنابراین مؤلفه های مندرج در جدول آخر در روش دلفی به عنوان مؤلفه های برگزیده مدل انتخاب شد. براساس یافته های تحقیق متغیرهای مسئولیت پذیری اجتماعی مدارس شامل مسئولیتهای نوع دوستی و بشردوستانه، مسئولیتهای قانونی، مسئولیتهای اجتماعی، مسئولیتهای زیست محیطی و مسئولیتهای حرفه ای بر مسئولیت پذیری اجتماعی مدیران مدارس در سطح (۰/۰۱) تاثیر معنی دار دارند. در پژوهش حاضر برای الگوی آزمون شده شاخص برازش مطلق GOF ۰/۵۱ به دست آمد که مقدار به دست آمده برای این شاخص برازش نشانگر برازش مناسب الگوی آزمون شده است.

بحث و نتیجه گیری: این مطالعه نشان داد که مسئولیت پذیری اجتماعی می تواند کارکردهای فرهنگی، اجتماعی و تربیتی مدرسه را تقویت کند.

تاریخ دریافت:

تاریخ پذیرش:

شماره صفحات:

DOI:

واژه های کلیدی:

مسئولیت پذیری اجتماعی، مدارس، مدیران

استناد:

* نویسنده مسئول:

نشانی:

تلفن:

پست الکترونیکی:

مقدمه

آموزش و پرورش از جمله ی مهمترین و وسیع ترین نظام های جامعه به شمار می آید که مسئولیت خطیر آموزش افراد را به دوش می کشد و از این لحاظ که تأمین کننده نیروی انسانی سایر سازمان ها می باشد، نقش مهمی در رشد و بالندگی جامعه دارد (Chang et al, 2023). مدیران و معلمان به عنوان نیروی انسانی در نظام آموزش و پرورش، جزء ارکان اصلی این نظام می باشند. امروزه اهمیت پرداختن به مفهوم مسئولیت پذیری اجتماعی، به دلیل مسائلی همچون نا کار آمدی برخی سازمان ها و نگرانی ناشی از جهانی شدن کاهش فاصله های زمانی و مکانی در بین افراد و جوامع و افزایش بی اعتمادی و نارضایتی شغلی در میان مدیران انکار ناپذیر است سازمان امروزی به لحاظ شرایط خاص خود بیش از هر زمان دیگری، مصرفگرا است؛ از اینرو، سازمانها باید مسئولیت پذیری، پاسخگویی و احترام به حقوق اعضای جامعه را در قالب برنامه های گسترده و راهبردی خود، مورد توجه قرار دهند. آنها در ازای بهره مندی از زیرساختها و سرمایه های اجتماعی، زیستی و علمی محیط پیرامون، باید در برنامه های خود، مسئولیت پذیری اجتماعی سازمانی و رعایت حقوق مصرفکنندگان را به صورت شایسته لحاظ کنند. در سالهای گذشته، موضوع مسئولیت پذیری اجتماعی به حدی با اهمیت شده است که سازمانهای بین المللی مانند سازمان ملل و اتحادیه اروپا، استانداردهایی را در این زمینه ارائه کرده اند و بنیاد مدیریت کیفیت اروپا، در مدل الگوی تعالی خود برای سازمانها، مسئولیت پذیری اجتماعی سازمان را به عنوان یکی از ارزشهای هشتگانه خود معرفی کرده است (Amegah, 2023).

تحقق اهداف آموزش و پرورش، تحت تأثیر عملکرد نیروی انسانی موجود در آن، بخصوص معلمان است. امروزه، رضایت دیگر وابسته به ارائه خدمات به موقع و سریع نیست و کارکنان به فعالیت های محیطی و اجتماعی سازمان هایی که با آن ها در تعامل اند اهمیت زیادی می دهند. این توضیح مقدمه ای برای مفهوم مسئولیت پذیری اجتماعی سازمان است. مسئولیت اجتماعی، همان طور که از عنوان آن به وضوح قابل فهم است، درباره بهبود جامعه به کمک سازمان ها هاست (Vishwakarma, 2020).

از طرفی آموزش و پرورش یک اجتماع می باشد که علاوه بر همکاری صمیمانه معلمان با مدیران، وجود مسئولیت پذیری اجتماعی مدیران آن نیز می تواند در رضایت شغلی معلمان تأثیر گذار باشد. در سال های گذشته، موضوع مسئولیت پذیری اجتماعی به حدی با اهمیت شده است که سازمانهای بین المللی مانند سازمان ملل و اتحادیه اروپا، استانداردهایی را در این زمینه ارائه کرده اند و بنیاد مدیریت کیفیت اروپا، در مدل الگوی تعالی خود برای سازمانها، مسئولیت پذیری اجتماعی سازمان را به عنوان یکی از ارزشهای هشتگانه خود معرفی کرده است (Burgos & Carnero, 2020).

آموزش و پرورش نیز مانند سایر سازمان ها در تلاش جهت حفظ منافع اجتماعی است. از این رو به ابعاد بشردوستانه، قانونی، اخلاقی و رعایت ارزش ها جهت رعایت اخلاق پرداخته است. در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش نیز اشاره به موضوعاتی چون مسئولیت پذیری همه جانبه، مشارکت اجتماعی و داشتن روحیه جمعی و مهارت مورد نیاز جامعه به عنوان گزاره های ارزشی نظام تعلیم و تربیت رسمی-عمومی، رعایت حقوق و مسئولیت های اجتماعی، ارتقای آداب و آیین زندگی متعالی، بهداشتی و زیست محیطی، تقویت شایستگی های اعتقادی، اخلاقی و حرفه ای مدیران و معلمان و تحکیم نقش الگویی آنان و فراهم آوردن سازوکارهای اجرایی برای مشارکت فعال و مؤثر ایشان در برنامه های تربیتی و فعالیت های پرورشی مدارس و واگذاری مسئولیت کلان تربیتی مدرسه به مدیران مدارس حاکی از اهمیت موضوع مسئولیت پذیری اجتماعی در سطح کلان و خرد مدرسه است (Jiménez-Parra et al, 2024).

مسئولیت پذیری یکی از ضرورت های کلیدی مدیریت دولتی در شرایط کنونی سازمان محسوب می شود. در واقع پاسخگویی یکی از ارکان اصلی مدیریت دولتی است که تصویری از عدالت، برابری، اعتماد و انصاف را به ذهن متبادر میسازد و می تواند برای بهبود شرایط و اثربخشی مدیریت دولتی در سازمان ها مورد استفاده قرار گیرد. بنابراین با اهمیت رو به افزایش مسئولیت پذیری در جهت حل مشکلات جوامع کنونی، سازمان ها از جمله آموزش و پرورش نیازمند وجود نیروی انسانی دارای تعهد درونی و مسئولیت پذیرند (Barraclog & Martha, 2012). مدیران به عنوان یکی از ارکان اساسی و تأثیرگذار در تعلیم و تربیت هر جامعه، در تحقق اهداف، توسعه ی سازمانی و توسعه ی اجتماعی نقش کلیدی دارند و نیازمند متصف بودن به اخلاقیات و داشتن روحیه ی مسئولیت پذیری، به منظور ایجاد و پرورش این ویژگی در بین شهروندان آینده ی هر جامعه و کشور هستند. بر این اساس، پرداختن به مقوله ی مدیران پاسخگو و مسئولیت پذیر برای تحقق اهداف سازمانهای آموزشی به عنوان یک اولویت سازمانی و فراهم آوردن زمینه های اینگونه رفتارهای اساسی در مدارس، مدیران و دبیران واقعیتی لازم و ضروری است. آموزش و پرورش در جذب و نگهداری نیروی انسانی باید بسیار دقیق عمل کند. از سوی دیگر نظام آموزشی باید رضایت کارکنان خود را فراهم سازد، و از پدیده دو شغل داشتن معلمان بکاهد (Žak et al, 2023). معلم شایستگی ارتقای منزلت اجتماعی در جامعه را دارد. مسئولیت پذیری اجتماعی به عنوان یکی از دغدغه های سازمان های امروزی که منجر به کاهش مسائل مربوط به روابط ای رسمی و غیر رسمی در سازمان می شود که این امر منجر به اعتماد متقابل افراد به یکدیگر گشته است. در واقع مسئولیت اجتماعی منجر به انسجام

اجتماعی و به عنوان عاملی مهم برای ارضای نیازهای اعضای جامعه می باشد به همین دلیل به عنوان یکی از متغیرهای تأثیر گزار مهم بر سازمان پژوهش آن ضروری گردید و خلاء پژوهشی آن به خصوص در نظام آموزشی و مدیران مدارس که وظیفه خطیر تربیت نیروی انسانی جامعه را به عهده دارند توسط پژوهشگر احساس گردید، بنابراین با توجه به بیان مساله مطرح شده هدف محقق به دنبال پاسخگویی به این سوال می باشد که طراحی و اعتبار یابی مدل مسئولیت پذیری اجتماعی مدیران مدارس متوسطه شهر شیراز چگونه خواهد بود؟

ادبیات تحقیق

تأثیر و تأثر های نیروهای محیطی و سازمانی را بر یکدیگر، در تعاملات دوسویه بین سازمان و گروه های مختلف اجتماعی به عنوان کلی ذی نفعان را به آنها می دهیم قابل بررسی می باشد. حجم و عمق این تعاملات با گروه های مختلف فرق می کند و همان گونه که در بررسی نیروهای محیطی سازمانی بیان کردیم هر دسته از این تعاملات، هدفمندی و روش مند ای خاص خود را می طلبد. افراد جامعه گروه هایی هستند که می توانند بر قدرت یا توانایی شرکت، در راه رسیدن به هدف هایش اثر های بالقوه بگذارند یا دارای منافع واقعی و بالقوه هستند (Liu et al, 2015). تعامل بین سازمان و جامعه را پرستون و پست در دو مرحله نشان داده اند. مرحله نخست مربوط به رابطه بین گروه های اجتماعی می شود که سازمان با آن ها ارتباط مستقیم دارد مانند سهامداران، کارکنان، رقباء، عمده فروشان. در حقیقت شبکه ارتباطی هر سازمان با جامعه از نظر تعاملی به این صورت است که هر سازمان بیش از آن که دامنه ارتباطات و مسئولیت اجتماعی خود را توسعه دهد، ابتدا بین خود و گروه ها و مؤسساتی رابطه برقرار می کند که در بقاء و پایداری آن موثر هستند. روابط سازمان ها با جامعه، پس از شکل گیری و دوام این مرحله نخستین، توسعه می یابد و فراتر از دامنه ارتباطی قبلی خواهد رفت و در سطحی وسیع و گسترده خواهد شد. امروزه در جوامع توسعه یافته، این رابطه هدفمند شده و در مواردی مشخص بر اساس قانون شکل گرفته است. مسئولیت اجتماعی، آنگاه حالت جامع و درست به خود می گیرد که سازمان ها به کمک دولت به شتابند و با یاری آن ها، خدمات عمومی و رفاهی اجتماعی برقرار شود (Dolan & Rajak, 2022).

ادغام تعاملات اولیه و ثانویه سازمان با جامعه، مدل تعاملی روابط سازمان با جامعه را به دست می دهد. آنچه از این مدل تعاملی می توان نتیجه گرفت که عبارت است از:

۱- سازمان در زمان تصمیم گیری هایش، انرژی خود را بین همه گروه های اولیه و ثانویه تقسیم می کند و بسته کوچک و بزرگ بودنشان، میزان تأثیرپذیری نهادهای جامعه از سازمان و تأثیرگذاریشان بر سازمان متفاوت است و هر سازمانی نسبت به یکی از نهادها غفلت کند برای خود مشکل آفریده است.

۲- مدیران شرکت ها به همان اندازه که در خصوص تعاملات اولیه باید تخصص مالی و اقتصادی داشته باشند، در خصوص تعاملات ثانوی نیز باید تخصص سیاسی و اجتماعی دارا باشند.

۳- پذیرش سازمان از سوی جامعه بسته به عملکرد سازمان در محدوده تعاملات اولیه و ثانویه آن سازمان با جامعه می باشد (Edmans et al, 2022).

مدل تعاملی سازمان و جامعه تأکید می کند که تصمیم گیرندگان سازمان باید به نحوی عمل کنند که رفاه عمومی جامعه را به شکل کلی آن همراه با منافع خودشان حفظ و بهبود بخشند. تأثیر اصلی این امر، افزایش کیفیت زندگی هر یک از افراد جامعه در سطح وسیع خواهد بود. سازمان ها باید به گونه ای عمل کنند که در پی حصول منافع اقتصادی شان، منافع اجتماعی را هم تحقق بخشند. سازمان باید احساس اجتماعی و ارزش های انسانی را به حدی گسترش دهد تا به ارزش های اقتصادی اش همراه شود به نحوی که گویی به اندازه ای که از منطق و عقلش استفاده می کند، به همان اندازه از وجدان و قلبش نیز استفاده می نماید. در بلند مدت اعتبار، شهرت و عظمت یک سازمان به اندازه ای که به عقل و منطق اش بستگی دارد، به قلب و عاطفه اش نیز وابسته است (Ekanem et al, 2022).

آدام اسمیت در سال ۱۷۷۶ در کتاب ثروت ملل نوشت که یک دست نامرئی تاجر را وقتی تنها مراقب خودش است، هدایت می کند. او به منافع جمعی اهمیتی نمی دهد به طوری که با پیگیری منافع خودش اغلب منفعت جامعه را به شکل مؤثرتر نسبت به وقتی که واقعاً قصد دارد به جامعه سودی برساند، افزایش می دهد. ایده برتر بودن منافع سهامداران با انتشار کتاب «شرکت مدرن و اموال خصوصی» نوشته آدولف برل و گاردیلر مینز در سال ۱۹۳۲ رو به تضعیف گذارد (Muravsky & Muravskaia, 2024). ایشان خاطرنشان کردند که این موضوع (همه مزایای شرکت باید آید مالکان تجارت شود) تا زمانی جایگاه داشت که مالکیت و کنترل یکی بود و کارهای تجاری کوچک بودند و در اختیار

یک فرد یا تعداد معدودی شریک بود. اما در یک شرکت بزرگ این یگانگی از بین می‌رود، سهام دار منفعل است، در احاطه ثروت خود می‌باشد و صرفاً کسی است که خطر می‌کند و دست به ریسک می‌زند. مدیران مسئولیت گردانیدن شرکت و موفقیت آن را به عهده دارند، این شکاف باعث به وجود آمدن مالکان بدون کنترل محسوس و کنترل بدون مالکیت محسوس می‌شود. دیگر این اطمینان وجود ندارد که شرکت بلواقع در جهت منافع سهامداران حرکت می‌کند و شرکت مدرن تبدیل به یک موسسه شبه‌دولتی می‌شود (Kartini & Sanusi, 2023).

سامرز (۱۹۶۹) ادعا می‌کند که حیات یک مدرسه، مانند هر سازمان دیگری، به طور مستقیم با درجه مسئولیت اجتماعی که چنین موسسه دربر دارد، مرتبط است. اما ویژگی‌های خاصی از مسئولیت اجتماعی مدرسه در مقایسه با سایر سازمان‌ها چیست؟ مفهوم مسئولیت بیشتر مربوط به سازماندهی مدارس عمومی است. مسئولیت مدرسه اغلب در ادبیات علمی استفاده می‌شود، در حالی که اصطلاح مسئولیت اجتماعی در زمینه مدرسه به مراتب کمتر مورد استفاده قرار می‌گیرد، گرچه در بحث‌های دانشمندان و متخصصان، ویژگی‌های مسئولیت اجتماعی به طور معمول به مدرسه اختصاص دارد. در ابتدای شکل‌گیری ساختار سازمانی مدارس، منافع افراد تحصیل کرده به دولت و جامعه برجسته شد. اول از همه، مسئولیت اجتماعی مدرسه به عنوان یک هدف برای آموزش دیده می‌شود. باید تاکید کرد که مدارس باید بچه‌ها را طوری آموزش دهد که در آینده به شهروندی مسئولیت پذیر تبدیل شوند، و قادر به شرکت در زندگی اجتماعی، اقتصادی و سیاسی شوند. اگر مدرسه مسئول آموزش نسل جدید شهروندان باشد، "روح شهروندی در مدارس" باید وجود داشته باشد (Freeman & Liedtka, 2023). و نترل (۱۹۹۱) موافق است که توسعه مسئولیت اجتماعی در قالب مهارت‌های شهروندی و شخصیت اخلاقی یکی از اصلی‌ترین کارهای تحصیلی است. در تحلیل مفهوم مسئولیت در رابطه با حاکمیت مدارس، چند ملاحظه کلیدی بوجود می‌آید. اول، یک مدرسه یک سیستم اجتماعی منحصر به فرد است، یک سازمان رسمی که در یک محیط اجتماعی پیچیده و مداوم در حال تغییر است. به طور مستقیم یا غیر مستقیم بر کل جامعه تاثیر می‌گذارد. می‌توان گفت که رفاه تمام جامعه به کیفیت عملکرد مدرسه بستگی دارد. در این راستا عامل مهم تنها محتوای برنامه درسی نیست، بلکه رابطه بین معلمان و دانش‌آموزان، آداب و رسوم مدرسه و فرهنگ و اصول مدیریت مدرسه مهم هستند (Maclean et al, 2023).

تصمیم‌گیری بر اساس اصول دموکراتیک شامل والدین و دانش‌آموزان در روند مذاکره است. آنها این فرصت را دارند که مهارت‌های مذاکره و شیوه‌های دموکراتیک خود را بهبود بخشند. در چنین محیطی، دانش‌آموزان به شهروندان بالغ و مسئول تبدیل می‌شوند. مسئولیت اجتماعی در نظام آموزش مدرسه عمدتاً به هدف دسترسی به آموزش و پرورش بستگی دارد. این برنامه با توسعه یک شبکه قابل دسترسی از مؤسسات آموزشی اجرا می‌شود، یک آموزش جامع که فرصت‌های مساوی برای همه کودکان و دانش‌آموزان بالغ را فراهم می‌کند، حمایت مالی و تسهیل یادگیری را فراهم می‌کند. (مانند کتاب‌های رایگان، غذا‌های رایگان، و کمک هزینه) (Purwono et al, 2023). در بسیاری از کشورها، والدین فرصت انتخاب مؤسسات آموزشی برای فرزندان خود را دارند، بنابراین مقامات دولتی مسئول فراهم آوردن فرصت‌هایی برای انتخاب مناسب‌ترین گزینه، نظارت و ارزیابی کیفیت آموزش و اطلاع‌رسانی در مورد کیفیت مؤسسات آموزشی هستند. با وجود اعمال اقدامات نظارتی مختلف، دولت باید از تداوم عمودی آموزش و پرورش (از آموزش پیش دبستانی تا مطالعات دکترا) و تداوم افقی (امکان حرکت بین مدارس) که برنامه‌های آموزشی از همان سطح را اجرا می‌کنند) اطمینان حاصل کند. بنابراین، نه تنها مدرسه مسئول فعالیت‌های اجتماعی مسئولیت اجتماعی است، بلکه دولت و نهادهای وابسته آن، به طور منظم بر فعالیت‌های مدارس نظارت دارند (Ramirez Lozano et al, 2023).

به طور خلاصه، مسئولیت اجتماعی مدرسه، هم نیازهای فردی کاربران خدمات آموزشی و هم انتظارات جامعه را پوشش می‌دهد. و بر تأثیر بر رشد فردی و توسعه آینده کشور تمرکز دارد. هدف اصلی سازمان‌های آموزشی، ارائه خدمات آموزشی است، تا نسل جوان را آموزش دهند. بنابراین، مسئولیت اجتماعی یک سازمان آموزشی به سمت افراد هدایت نمی‌شود، بلکه برای کل جامعه است. مسئولیت اجتماعی یکی از وظایف این سازمان است که خدمات را به جامعه ارائه می‌دهد (Qinghua, 2019). مدارس باید به طور مداوم تلاش کنند تا "منافع عمومی گسترده را با منافع فردی کودکان و والدین متعادل کنند و نیازهای سازمانی بین آزادی و اقتدار. از این رو، مسئولیت اجتماعی مدرسه می‌تواند به عنوان تعهد داوطلبانه اعضای جامعه، به جامعه و محیط زیست برای فعالیت‌های خود به عنوان تاثیر اصول اخلاقی، تصمیمات و فعالیت‌های مبتنی بر ارزش دموکراتیک و به عنوان ارزش توسعه پایدار تعریف شود (Siregar et al, 2023).

Alfirević et al (2023) در پژوهشی به نقش آموزش عالی و مشارکت مدنی در تبدیل مسئولیت اجتماعی جوانان به رفتار اجتماعی پرداخت. این مطالعه مکانیسم‌های غیرمستقیم مربوط به تبدیل نگرش‌های اجتماعی و مسئولیت‌پذیری فردی بزرگسالان جوان را به رفتار اجتماعی آنها بررسی می‌کند. جامعه آماری متشکل از ۵۳۰ جوان در سه مدرسه تجاری منطقه‌ای دولتی در اروپای جنوب شرقی بود. آنها تأثیر مطلوب قابل توجهی را بر مشارکت مدنی و سیاسی جوانان نشان می‌دهند و رابطه بین نگرش‌های مسئولیت فردی و رفتار اجتماعی را واسطه می‌کنند.

Ríos-Manríquez et al (2021) پژوهشی با عنوان مدل ساختاری مسئولیت اجتماعی شرکت. یک مطالعه تجربی در مورد SME های مکزیکی انجام دادند. نتایج نشان می‌دهد که مرتبط‌ترین متغیرها برای مسئولیت‌پذیری اجتماعی عبارتند از: سرمایه انسانی، مشتریان، زنجیره تامین، محیط اجتماعی و تأثیر بر جامعه، و حاکمیت سازمانی: قانونمندی و سیستم مدیریت. از این کار برمی‌آید که انعطاف‌پذیری به اصطلاح سیستم مدیریت اخلاقی و مسئولیت‌پذیر اجتماعی دارای مبانی تجربی مورد نیاز است. یعنی از دیدگاه مدیریت شرکت، در نظر گرفتن مدل CSRSMEs فرصتی برای اتخاذ و ارزیابی حوزه های مدیریت مسئولیت اجتماعی هر ساختار تجاری در SMEs در مکزیک است.

Pustokhin et al (2021) پژوهشی با عنوان الگوهای ملی مسئولیت اجتماعی شرکت: تحلیل تطبیقی انجام دادند. بر اساس نتایج تجزیه و تحلیل مقایسه ای، نویسندگان توصیه هایی را در مورد شکل گیری مدل CSR روسیه برای ساختارهای دولتی، بخش خصوصی، رسانه ها، جامعه به عنوان یک کل پیشنهاد می کنند.

روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش از دیدگاه هدف، از نوع پژوهش کاربردی است، چرا که به دنبال به کارگیری دانش در موقعیت‌های جدید و توسعه دانش کاربردی در یک زمینه خاص است. این پژوهش، از نظر چگونگی گردآوری داده‌های مورد نیاز در گروه پژوهش آمیخته (کیفی-کمی) طبقه‌بندی می‌شود. در این فاز پژوهشگر برای پاسخ به سؤالات پژوهش و مطابق با اهداف به تفسیر ذهنی محتوایی داده‌های متنی از طریق فرایندهای طبقه‌بندی نظام‌مند کلیدی و طراحی مدل‌های شناخته شده پرداخته است. لذا روش تحقیق، تحلیل مضمون به روش اترید استرلینگ (۲۰۰۱)، انتخاب گردیده است که شامل مضامین فراگیر، مضامین سازمان دهنده و مضامین پایه می‌شود. علت استفاده از تحلیل مضمون در این پژوهش به این دلیل است که مسئولیت‌پذیری اجتماعی مدیران مدارس مفهومی فراتر از مشاهده عینی از طریق پرسشنامه را می‌طلبد و بایستی بر پایه ذهنیت افراد برای تفسیر ذهنی محتوایی داده‌های متن بررسی شوند. بنابراین دستاورد کیفی این پژوهش شناسایی مولفه‌های مسئولیت‌پذیری اجتماعی مدیران مدارس سپس طراحی الگو بر اساس این مولفه‌ها بود.

روش تحقیق در بخش کمی توصیفی-پیمایشی می‌باشد. در ادامه بخش کیفی بر اساس نتایج مرحله قبل از مؤلفه‌های شناسایی شده در تدوین پرسشنامه محقق گردید. در این مرحله بخش کمی پژوهش آغاز می‌شود. در بخش کمی با انجام و طراحی پرسشنامه محقق ساخته با بهره‌گیری از روش ادغام مفاهیم و در نظر گرفتن مولفه‌های پژوهش به منظور اعتبارسنجی الگو به جمع‌آوری اطلاعات از جامعه آماری پرداخته شد.

مشارکت‌کنندگان در بخش کیفی شامل صاحب‌نظران و اساتید حوزه علوم تربیتی و مدیران آموزش و پرورش شهر شیراز بود، روش نمونه‌گیری در این بخش به صورت هدفمند با تکنیک معیار و براساس اشباع نظری انتخاب خواهند شد بر خلاف نمونه‌گیری در بررسی کمی، نمونه‌گیری هدفمند نمی‌تواند قبل از آغاز مطالعه و تدوین نظریه، برخاسته از داده‌های برنامه ریزی شود، روش نمونه‌گیری به صورت هدفمند و گلوله برفی خواهد بود. نمونه‌گیری از صاحب‌نظران و اساتید حوزه علوم تربیتی و مدیران آموزش و پرورش شهر شیراز تا زمانی ادامه پیدا می‌کند که فرایند اکتشاف و تجزیه و تحلیل به نقطه اشباع نظری^۲ برسد. جامعه آماری شامل تمامی مدیران مدارس متوسطه شهر شیراز و روش نمونه‌گیری به صورت تصادفی طبقه‌ای خواهد بود. جهت تخمین تعداد نمونه کافی در این پژوهش از فرمول تخمین نمونه کوکران استفاده شد. براساس جامعه آماری تحقیق ۳۸۴ نفر از مدیران مدارس متوسطه شهر شیراز به عنوان نمونه آماری تحقیق انتخاب شد.

^۱- Snowball sampling

^۲- Theoretical Saturation

برای سنجش متغیرهای مدل از پرسشنامه محقق ساخته استفاده می‌شود، این پرسشنامه براساس مدل مفهومی که از داده‌های کیفی استخراج شد، صورت بندی و طراحی گردید. پرسشنامه تحقیق شامل ۹۰ سوال می باشد که بر اساس طیف پنج درجه ای لیکرت اندازه گیری شده است.

جدول ۱: متغیرها و سوالات پرسشنامه

ردیف	متغیرها	سوالات
۱	رعایت حقوق انسانی	۵-۱
۲	حفظ محیط زیست	۱۱-۶
۳	تقویت مهارت‌های اجتماعی	۱۵-۱۲
۴	رعایت قوانین اجتماعی	۱۹-۱۶
۵	ایجاد آگاهی اجتماعی	۲۳-۲۰
۶	توجه به مشارکت اجتماعی	۲۷-۲۴
۷	پاسخ‌گویی	۳۱-۲۸
۸	تصمیم‌گیری مشارکتی	۳۴-۳۲
۹	تعامل با جامعه	۳۸-۳۵
۱۰	حمایت و نوع دوستی	۴۲-۳۹
۱۱	احترام متقابل	۴۵-۴۳
۱۲	التزام به قانون	۴۹-۴۶
۱۳	آموزش قانون مداری	۵۴-۵۱
۱۴	اخلاق مداری	۵۷-۵۵
۱۵	محیط زیست در راستای توسعه پایدار	۶۱-۵۸
۱۶	تقویت ارتباطات اجتماعی بین سازمانی	۶۴-۶۲
۱۷	توانمندسازی خانواده‌ها در زمینه مسئولیت‌پذیری اجتماعی	۶۸-۶۵
۱۸	تمرین برابری و مساوات در مدرسه	۷۱-۶۹
۱۹	توجه به محیط زیست از بعد محیطی	۷۶-۷۲
۲۰	توسعه روحیه همکاری و مشارکت در مدرسه	۸۰-۷۷
۲۱	دانش‌افزایی ذینفعان	۸۳-۸۱
۲۲	ارائه مشاوره‌ای جهت پیشرفت دانش اجتماعی دانش‌آموزان	۸۷-۸۴
۲۳	ارتقای دانش معلمان، اولیا و دانش‌آموزان در زمینه مسئولیت‌پذیری اجتماعی	۹۰-۸۸

برای اطمینان از روایی ابزارهای اندازه‌گیری از تحلیل عاملی تأییدی از نرم‌افزار PLS استفاده شده است. با استفاده از تحلیل عاملی تأییدی می‌توان مشخص کرد که کدام متغیرها با کدام عامل‌ها و کدام عامل‌ها با کدام عامل‌ها همبسته می‌شود (کلاين ۱، ۲۰۰۵). در واقع با استفاده از این آزمون مشخص خواهیم کرد هریک از متغیرهای مشاهده شده پژوهش بارعاملی معناداری روی سازه زیربنایی خود دارد یا خیر. یافته‌های مربوط به تحلیل عاملی تأییدی در جدول شماره ۲ درج شده است. این یافته‌ها حاکی از آن است که گویه‌های مربوط به متغیرهای تحقیق دارای بارهای عاملی قابل قبولی هستند. همه این بارهای عاملی در سطح آلفای $P < 0.01$ معنادار هستند.

جدول ۲: یافته‌های تحلیل عاملی تأییدی

متغیرها	پایایی ترکیبی	AVE	آلفای کرونباخ
مسئولیت‌های نوع دوستی و بشردوستانه	۰/۸۹	۰/۵۴	۰/۸۱
مسئولیت‌های قانونی	۰/۸۸	۰/۵۳	۰/۸۵

۰/۸۶	۰/۵۲	۰/۹۰	مسئولیت‌های اجتماعی
۰/۸۰	۰/۵۶	۰/۸۲	مسئولیت‌های زیست محیطی
۰/۸۲	۰/۵۸	۰/۸۴	مسئولیت‌های حرفه ای

(کلیه بارهای عاملی در سطح آلفای ۰/۰۱ معنی دار هستند)

همچنین نتایج به دست آمده نشان می‌دهد که هریک از ابعاد مسئولیت پذیری اجتماعی مدارس شامل مسئولیت‌های نوع دوستی و بشردوستانه، مسئولیت‌های قانونی، مسئولیت‌های اجتماعی، مسئولیت‌های زیست محیطی و مسئولیت‌های حرفه ای دارای شاخص‌های برآزش مورد قبولی هستند. در این پژوهش، برای تجزیه و تحلیل داده‌های بدست آمده از مصاحبه‌ها، از تکنیک تحلیل مضامین به روش اترید استرلینگ (۲۰۰۱) استفاده شده است؛ تحلیل مضامین روشی برای تعیین، تحلیل و بیان الگوهای (تم‌ها) موجود درون داده‌ها است. این روش در حداقل خود داده‌ها را سازماندهی و در قالب جزئیات توصیف می‌کند. اما می‌تواند از این فراتر رفته و جنبه‌های مختلف موضوع پژوهش را تفسیر کند. جهت تجزیه و تحلیل داده‌های بخش کمی، از تحلیل عاملی تاییدی، تحلیل معادلات ساختاری و... استفاده و جهت تجزیه و تحلیل داد‌های جمع‌آوری شده به کمک پرسشنامه از نرم افزار آماری پی ال اس استفاده شد.

یافته‌ها

نمونه‌های آماری تحقیق جهت مصاحبه عمیق صاحب‌نظران حوزه علوم تربیتی مدیران ارشد باتجربه آموزش و پرورش شیراز انتخاب شدند. در این پژوهش، محقق داده‌های مورد نیاز خود را با انجام مصاحبه عمیق و نیمه ساختار یافته با ۱۸ نفر از اعضای جامعه به جمع‌آوری نمود. تمامی افراد حاضر در نمونه از حداقل مدرک تحصیلی کارشناسی ارشد به بالا برخوردار بودند.

جدول ۳: مشارکت کنندگان در مصاحبه

ردیف	عنوان	شاخص‌های مورد نظر در گزینش افراد مصاحبه شونده
۱	صاحب‌نظران حوزه علوم تربیتی	عضو هیات علمی و سابقه تدریس بالای ۵ سال حداقل تحصیلات فوق لیسانس در حوزه علوم تربیتی سابقه تالیف، تدوین و ترجمه در زمینه علوم تربیتی
۳	مدیران/معاونین باتجربه آموزش و پرورش شیراز	شناخت کامل سیاست‌ها و اسناد تحولی در حوزه آموزش و پرورش اشراف کامل بر وضعیت مدیریت مدارس تحصیلات مرتبط با حوزه علوم انسانی

مشارکت کنندگان در تحقیق حاضر شامل دو طیف می‌شود. در این تحقیق با دو طیف صاحب‌نظران و اساتید حوزه علوم تربیتی و مدیران آموزش و پرورش شهر شیراز مصاحبه به عمل آمد. از مشارکت کنندگان در تحقیق خواسته شد تا بر اساس تجربیات خود به این سؤالات پاسخ دهند. زمان انجام هر مصاحبه، در دامنه زمانی ۴۵ تا ۱۸۰ دقیقه و با میانگین زمانی ۵۲٫۶۴ دقیقه بود. ترکیب مصاحبه شونده‌گان از لحاظ تحصیلات بدین ترتیب است که از ۲۵ نفر مصاحبه شونده میزان ۱۶ درصد آنان دارای مدرک کارشناسی و میزان ۶۴ درصد آنان مدرک کارشناسی ارشد و میزان ۲۰ درصد آنان دارای مدرک دکتری تخصصی هستند. ترکیب مصاحبه شونده‌ها از لحاظ سابقه کار نشان داد که ۴۴ درصد آنان دارای سابقه کار ۵ تا ۱۵ سال و میزان ۲۸ درصد آنان دارای سابقه کار ۱۶ تا ۲۵ سال می‌شود و میزان ۲۸ درصد آنان دارای سابقه کار ۲۶ به بالا می‌باشند.

جهت دستیابی به مدل ابتدا باید ابعاد مدل مسئولیت پذیری اجتماعی مدیران مدارس متوسطه شهر شیراز را از دیدگاه مصاحبه شونده‌گان شناسایی شد. بعد از اینکه هر مصاحبه انجام شد، عین گفته‌های مصاحبه‌شونده‌ها روی برگه‌هایی ثبت شدند و سپس مصاحبه‌ها تایپ و وارد نرم افزار گردید و کدگذاری صورت گرفت. در گام اول از تحلیل اطلاعات که کدگذاری اولیه است، ابتدا داده‌ها خط به خط خوانده شد و کدهای اولیه (که همان کلمات خود مشارکت کنندگان است) استخراج گردید. در این بخش براساس مضامین پایه مفاهیم اولیه حاصل از تحلیل محتوای مصاحبه‌های انجام گرفته در زمینه پژوهش که شامل ۸۹ مفهوم است در جدول (۴) ارائه می‌شوند:

جدول ۴: مضامین پایه

مضامین پایه	کد اختصاصی	مصاحبه (شماره)
تعهد به رعایت حقوق اجتماعی شهروندان	C ۱	۱۸، ۱۵، ۱۰، ۵، ۱
حصول اطمینان از رعایت استانداردهای قانونی	C ۲	۱۰، ۹، ۱
توجه به مقررات اجتماعی	C ۳	۷، ۵، ۱
حمایت قانونی از حقوق بشر	C ۴	۱۸، ۱۰، ۴
نظارت بر حقوق بشر در جامعه	C ۵	۹، ۵، ۱
اطمینان از استفاده بهینه از انرژی	C ۶	۱۵، ۸
صرفه جویی مصرف انرژی	C ۷	۱۴، ۶، ۲
آلوده نکردن محیط زیست	C ۸	۱۸، ۱۲، ۹، ۶، ۴، ۲
توسعه منابع زیست محیطی	C ۹	۸، ۲
تصمیمات و اقدامات را با در نظر گرفتن محیط	C ۱۰	۹، ۴
درک مفاهیم بهداشت عمومی و محیط زیست	C ۱۱	۱۷، ۱۵، ۵
حضور مدیر در میان معلمان در زنگ تفریح	C ۱۲	۷، ۳، ۱
آموزش انتقادپذیری به دانش آموزان	C ۱۳	۱۰، ۷، ۲
حمایت صبورانه مدیر از معلمان	C ۱۴	۹، ۲
پایبندی مدیر به ارتباط متقابل دوستانه	C ۱۵	۱۰، ۸، ۶، ۴
مراجعه به دستورالعمل های قانونی در مصرف محصولات آموزشی	C ۱۶	۱۵، ۸، ۳
بررسی استانداردهای زیست محیطی	C ۱۷	۸، ۶، ۴، ۲
اطمینان از رعایت استانداردهای زیست محیطی	C ۱۸	۱۵، ۷، ۳
بکارگیری استانداردهای اجتماعی در ارائه خدمات	C ۱۹	۱۲، ۶
تربیت شهروند خوب برای جامعه	C ۲۰	۱۶، ۷، ۳
برگزاری برنامه به مناسبت ها و اعیاد مختلف	C ۲۱	۱۰، ۹، ۷، ۲
ایجاد حس مفید بودن برای جامعه	C ۲۲	۱۴، ۹، ۴
دعوت از شهرداری جهت برگزاری برنامه های فرهنگی	C ۲۳	۱۶، ۹، ۷، ۲
آشنایی دانش آموزان با نوع و نحوه مشارکت در جامعه	C ۲۴	۸، ۲
توجه به مشارکت نهادهای اجتماعی	C ۲۵	۹، ۴
یادگیری شرکت در مباحث و دفاع از حقوق خود و دیگران در مدرسه	C ۲۶	۱۲، ۴
مشارکت دانش آموزان در تدریس	C ۲۷	۱۸، ۶
التزام به تعهدات	C ۲۸	۵، ۲
قانون گریزی	C ۲۹	۶، ۳
وجود فرهنگ پاسخگویی	C ۳۰	۱۲، ۹، ۸
نظارتی	C ۳۱	۹، ۴
تصمیم گیری مدیر با مشورت دیگران	C ۳۲	۹، ۵
بحث و تصمیم گیری مشترک مدیر و معلمان درباره نیازهای دانش آموزان	C ۳۳	۶، ۵
نظرخواهی از همکاران در مورد نحوه برگزاری برنامه های مدرسه جهت جشن و شادی و تخلیه انرژی و ایجاد روحیه در دانش	C ۳۴	۹، ۲

۱۵،۳	C ۳۵	کمک به توسعه محلی و کمک به حل مشکلات محلی (بهبود رفاه).
۵،۴	C ۳۶	حساس کردن مردم نسبت به اهمیت آموزش
۹،۶	C ۳۷	آموزش یک شهروند خوب و مسئولیت پذیر
۲،۸	C ۳۸	حمایت از خانواده ها در فعالیت های آموزشی مدرسه
۸،۷	C ۳۹	بی تفاوت نبودن مسئولین مدرسه نسبت به دانش آموزان
۱۲،۹	C ۴۰	حمایت مدرسه از دانش آموزان تک والدی دارای مشکلات اخلاقی، مالی
۶،۲	C ۴۱	عدالت آموزشی(دسترسی همگانی)
۱۳،۵	C ۴۲	بی تفاوت نبودن نسبت به هموعان
۸،۶	C ۴۳	احترام متقابل والدین و دانش آموزان به احترام متقابل مسئولین مدرسه
۱۵،۲	C ۴۴	تذکر به دانش آموزان راجع به مشکلات اخلاقی.
۱۸،۲	C ۴۵	آموزش مکارم اخلاقی و آداب و روابط صحیح اجتماعی
۹،۸	C ۴۶	رعایت قوانین حاکم بر جامعه
۱۳،۷	C ۴۷	رعایت استانداردهای تحصیلی در مدارس
۱۳،۴	C ۴۸	احترام به قانون، مدرسه و ارزش های جامعه
۱۸،۵	C ۴۹	رعایت مقررات و بخشنامه های اداری
۶،۳	C ۵۰	معرفی مدارس به عنوان نماد قانون گرایی
۱۰،۵	C ۵۱	اطمینان از اجرای صحیح قانون
۵،۲	C 52	مدیریت فساد در مدارس
۹،۴	C ۵۳	انطباق با قوانین و مقررات بین المللی
۹،۵	C ۵۴	توسعه فضایل اخلاقی و تحکیم مبانی دینی
۱۲،۶	C ۵۵	آکید روی مسائل اخلاقی و انضباطی دانش آموزان در مدرسه
۱۶،۹	C ۵۶	ارزش گذاری برای حمایت از تنوع فرهنگی و حقوق شهروندی
۱۸،۸	C ۵۷	حفظ منابع برای نسل های آینده
۹،۵	C ۵۸	کمک به آموزش عمومی در مورد حفاظت از محیط زیست
۱۵،۱۰	C ۵۹	توسعه و ارتقای سلامت روان
۱۷،۱۲	C ۶۰	افزایش سلامت جسمی و روانی دانش آموزان با ارائه خدمات یادگیری عاطفی
۱۸،۵	C ۶۱	تعامل اثربخش با مساجد، نهادها و کانون های محلی
۱۶،۸	C ۶۲	مشارکت فعال در مواجهه با نیازهای فوری و عمومی جامعه
۱۸،۶	C ۶۳	ارتباط با نهادهای جامعه
۷،۵	C ۶۴	کمک به افزایش سطح توانایی ها و مهارتهای خانواده
۹،۶	C ۶۵	اهمیت دادن به نظافت اجتماع، محیط زیست و مدرسه
۸،۷	C ۶۶	کمک داوطلبانه والدین در بازسازی فضای سبز مدرسه
۱۲،۵	C ۶۷	کمک گرفتن از دانش آموزان در بازسازی فضای سبز مدرسه

۱۶٫۶	C ۶۸	درک مفاهیم و آگاهی های اجتماعی
۵٫۳	C ۶۹	توسعه ارزشهای برابری و مساوات
۱۴٫۲	C ۷۰	پیگیری امور اخلاقی و تحصیلی دانش آموزان،
۱۲٫۵	C ۷۱	حفظ محیط زیست برای نسل های آینده
۱۰٫۸	C ۷۲	توجه به فعالیت های بازیافت زیست محیط
۱۱٫۷	C ۷۳	توجه به بهینه سازی مصرف انرژی
۹٫۵	C ۷۴	استفاده از فناوری های پاک و سازگار با محیط زیست
۹٫۶	C ۷۵	اهمیت دادن به محیط پیرامون
۵٫۱	C ۷۶	آشنایی دانش آموزان با نوع و نحوه مشارکت در جامعه
۹٫۲	C ۷۷	یادگیری نقش داشتن در سرنوشت خود و کشور
۶٫۳	C ۷۸	همکاری و کمک معلمان در اداره مدرسه
۵٫۱	C ۷۹	شرکت والدین در برنامه های مدرسه (کلاسهای آموزشی و مهارتی)
۸٫۵	C ۸۰	مشاوره جهت پیشرفت دانش آموزان
۱۳٫۸	C ۸۱	برگزاری جلسات آموزش خانواده
۱۷٫۵	C ۸۲	ارتقای دانش معلمان، اولیا و دانش آموزان در زمینه مسئولیت پذیری اجتماعی
۹٫۶	C ۸۳	شفاف بودن قوانین سرمایه گذاری اجتماعی
۱۰٫۸	C ۸۴	شفافیت در تصمیم گیری
۱۵٫۸	C ۸۵	دسترسی به اطلاعات
۱۰٫۷	C ۸۶	عدالت در توزیع اطلاعات
۵٫۱	C ۸۷	برگزاری دوره های آموزشی مسئولیت پذیری اجتماعی برای معلمان و والدین
۱۶٫۵	C ۸۸	مشارکت با نهادهای اجتماعی
۱۸٫۹	C ۸۹	آشنا کردن دانش آموزان با مسئولیتهای اجتماعی

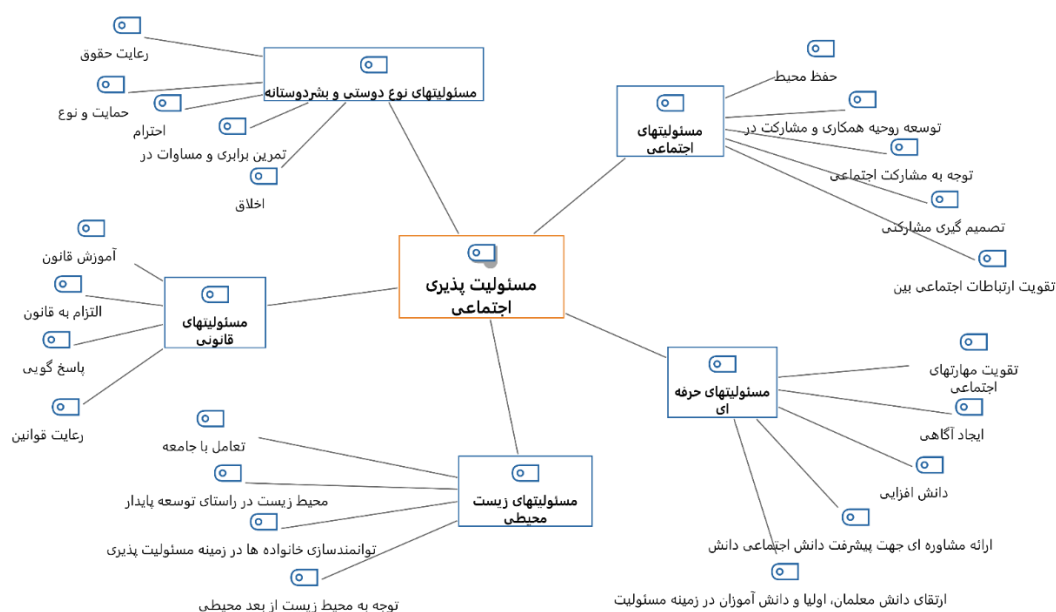
پس از تجزیه و تحلیل مصاحبه ها، ۵ مولفه اصلی و ۲۳ مولفه فرعی شمارش شدند که یافته های آن در جدول ۵ ارائه شده است

جدول ۵: ابعاد، مولفه ها و شاخص های مسئولیت اجتماعی مدارس از دیدگاه مصاحبه شوندگان پژوهش

مضامین فراگیر	زیرمولفه ها
مسئولیتهای نوع دوستی و بشردوستانه	تم ۱، رعایت حقوق انسانی
	تم ۱۰، حمایت و نوع دوستی
	تم ۱۱، احترام متقابل
	تم ۱۸، تمرین برابری و مساوات در مدرسه
	تم ۱۴، اخلاق مداری
مسئولیتهای قانونی	تم ۴، رعایت قوانین اجتماعی
	تم ۷، پاسخ گویی
	تم ۱۲، التزام به قانون
	تم ۱۳، آموزش قانون مداری
مسئولیتهای اجتماعی	تم ۲، حفظ محیط زیست
	تم ۲۰، توسعه روحیه همکاری و مشارکت در مدرسه

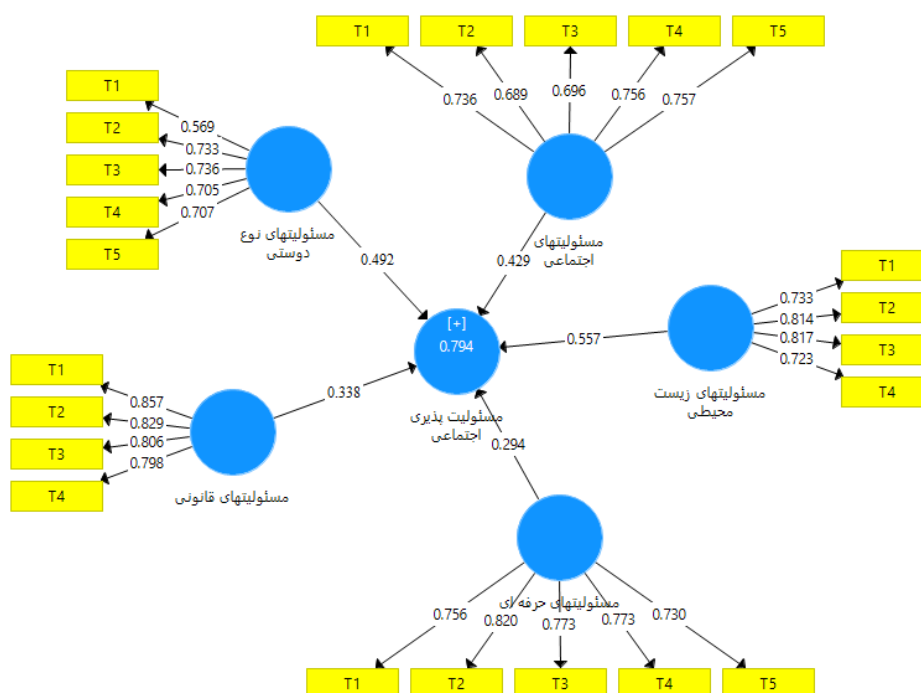
تم ۶، توجه به مشارکت اجتماعی	
تم ۸، تصمیم گیری مشارکتی	
تم ۱۶، تقویت ارتباطات اجتماعی بین سازمانی	
تم ۹، تعامل با جامعه	مسئولیت‌های زیست محیطی
تم ۱۵، محیط زیست در راستای توسعه پایدار	
تم ۱۷، توانمندسازی خانواده ها در زمینه مسئولیت پذیری اجتماعی	
تم ۱۹، توجه به محیط زیست از بعد محیطی	
تم ۳: تقویت مهارت‌های اجتماعی	مسئولیت‌های حرفه ای
تم ۵، ایجاد آگاهی اجتماعی	
تم ۲۱، دانش افزایی ذینفعان	
تم ۲۲، ارائه مشاوره ای جهت پیشرفت دانش اجتماعی دانش آموزان	
تم ۲۳، ارتقای دانش معلمان، اولیا و دانش آموزان در زمینه مسئولیت پذیری اجتماعی	

براساس تحلیل محتوا نقشه مدل مسئولیت پذیری اجتماعی مدیران مدارس متوسطه شهر شیراز مشخص شد. بر این اساس مسئولیت پذیری اجتماعی مدارس شامل مسئولیت‌های نوع دوستی و بشردوستانه، مسئولیت‌های قانونی، مسئولیت‌های اجتماعی، مسئولیت‌های زیست محیطی و مسئولیت‌های حرفه ای می‌شود. نوع روابط میان نشانگر و مضامین مدل مسئولیت پذیری اجتماعی مدیران مدارس متوسطه شهر شیراز با توجه به کدگذاری صورت گرفته در قالب مدل ارائه گردید. بنابراین مدل تحقیق که بیانگر چگونگی ارتباط میان عناصر مسئولیت پذیری اجتماعی مدیران مدارس متوسطه شهر شیراز ارائه شد.

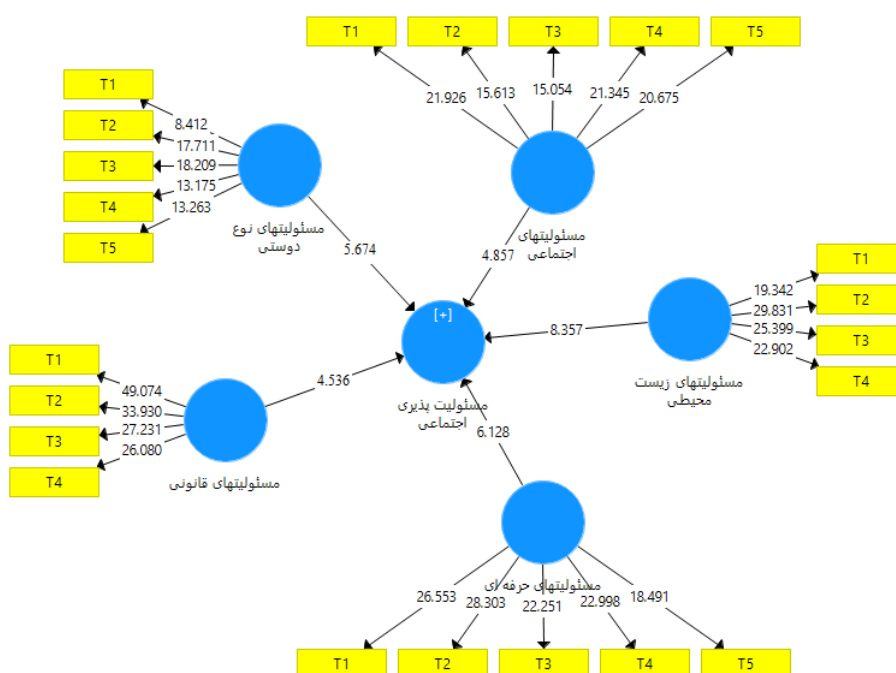

شکل ۱: مدل مسئولیت پذیری اجتماعی مدیران مدارس

برای اعتبارسنجی، الگوی مفهومی پیشنهاد شده از طریق روش الگویابی معادلات ساختاری بررسی و از روش حداقل مجزورات جزئی برای برآورد الگو استفاده شد. در نمودار ۲ مدل آزمون شده رابطه بین متغیرهای پژوهش نشان داده شده است.

شکل ۲: الگوی آزمون شده پژوهش در حالت استاندارد

شکل ۳: الگوی آزمون شده پژوهش در حالت تی معنی داری

باتوجه به ضرایب ایتادارد و بارعاملی، ضرایب تی بالای $1/96 \pm$ تا $2/58 \pm$ در سطح $0/05$ معنی دار می باشند و ضرایب تی بالاتر از $2/58 \pm$ در سطح $0/01$ معنی دار هستند. ضرایب مسیر در سطح $0/01$ مثبت و معنادار است. همچنین در جدول ۶ برآورد ضرایب و واریانس تبیین شده متغیرهای پژوهش گزارش شده است.

جدول ۶: خلاصه نتایج مدل ساختاری تحقیق

مسیر	ضریب مسیر	آماره آزمون	سطح معناداری
مسئولیت‌های نوع دوستی و بشردوستانه ← مسئولیت پذیری اجتماعی	۰/۴۹	۵/۶۷	۰/۰۱
مسئولیت‌های قانونی ← مسئولیت پذیری اجتماعی	۰/۳۳	۴/۵۳	۰/۰۱
مسئولیت‌های اجتماعی ← مسئولیت پذیری اجتماعی	۰/۴۲	۴/۸۵	۰/۰۱
مسئولیت‌های زیست محیطی ← مسئولیت پذیری اجتماعی	۰/۵۵	۸/۳۵	۰/۰۱
مسئولیت‌های حرفه ای ← مسئولیت پذیری اجتماعی	۰/۳۳۹	۶/۱۲	۰/۰۱

مطابق با جدول ۶ براساس یافته های تحقیق متغیرهای تحقیق در سطح $(0/01)$ بر روی هم تاثیر معنی دار دارند. در نهایت جهت نشان دادن اعتبار یافته‌های مدل پژوهش از شاخص‌های برازش مدل‌های معادلات ساختاری به روش حداقل مربعات جزیی استفاده شد. علاوه بر شاخص‌های فوق شاخص برازش کلی الگو در PLS شاخص GOF^1 می‌باشد و از آن می‌توان برای بررسی اعتبار یا کیفیت الگوی PLS به صورت کلی استفاده کرد. این شاخص نیز همانند شاخص‌های برازش مدل لیزرل عمل می‌کند و بین صفر تا یک قرار دارد و مقادیر نزدیک به یک نشانگر کیفیت مناسب مدل هستند. این شاخص توانایی پیش‌بینی کلی مدل را مورد بررسی قرار می‌دهد و اینکه آیا مدل آزمون شده در پیش‌بینی متغیرهای مکنون درون‌زا موفق بوده است یا نه. در پژوهش حاضر برای الگوی آزمون شده شاخص برازش مطلق $GOF 0/51$ به‌دست آمد که مقدار به‌دست آمده برای این شاخص برازش نشانگر برازش مناسب الگوی آزمون شده است.

بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به فرآیند تحلیل داده‌های کیفی در دو مرحله کد گذاری اولیه و ثانویه لازم به ذکر است که در مرحله مضامین پایه ۸۹ مفهوم بدست آمد که در گام بعدی این مفاهیم در قالب ۲۳ مقوله کلی‌تر طبقه‌بندی شد و در نهایت در مرحله مرحله کدگذاری انتخابی ارتباط بین ۵ مقوله اصلی ترسیم شد.

دیدگاه مصاحبه‌شوندگان یکی از مضامین مدل مسئولیت پذیری اجتماعی مدیران مدارس متوسطه شهر شیراز، مسئولیت‌های نوع دوستی و بشردوستانه می‌باشد. در زیر مفاهیم استخراج شده در باب مسئولیت‌های نوع دوستی و بشردوستانه ارائه شده است. مفاهیم استخراج شده از مصاحبه در دسته‌های مفهومی ذیل مضمون مسئولیت‌های نوع دوستی و بشردوستانه قرار گرفتند، که شامل: رعایت حقوق انسانی (1A)، حمایت و نوع دوستی (1B)، احترام متقابل (1C)، تمرین برابری و مساوات در مدرسه (1D) و اخلاق مداری (1E) می‌شود. از دیدگاه مصاحبه‌شوندگان یکی دیگر از مضامین مدل مسئولیت پذیری اجتماعی مدیران مدارس متوسطه شهر شیراز، مسئولیت‌های قانونی است. مفاهیم استخراج شده در مسئولیت‌های قانونی شامل رعایت قوانین اجتماعی (2A)، پاسخ‌گویی (2B)، التزام به قانون (2C) و آموزش قانون مداری (2D) می‌شود. از دیدگاه مصاحبه‌شوندگان یکی دیگر از مضامین مدل مسئولیت پذیری اجتماعی مدیران مدارس متوسطه شهر شیراز، مسئولیت‌های اجتماعی است. در زیر مفاهیم استخراج شده در باب مسئولیت‌های اجتماعی ارائه شده است. مفاهیم استخراج شده از مصاحبه در دسته‌های مفهومی ذیل مضمون مسئولیت‌های اجتماعی قرار گرفتند، که شامل حفظ محیط زیست (3A)، توسعه روحیه همکاری و مشارکت در مدرسه (3B)، توجه به مشارکت اجتماعی (3C)، تصمیم‌گیری مشارکتی (3D) و تقویت ارتباطات اجتماعی بین سازمانی (3E) می‌شود. از دیدگاه مصاحبه‌شوندگان یکی دیگر از مضامین مدل مسئولیت پذیری اجتماعی مدیران مدارس متوسطه شهر شیراز، مسئولیت‌های زیست محیطی است. در زیر مفاهیم

¹ Goodness Of Fit

استخراج شده در باب مسئولیتهای زیست محیطی ارائه شده است. مفاهیم استخراج شده از مصاحبه در دسته‌های مفهومی ذیل مضمون مسئولیتهای زیست محیطی قرار گرفتند، که شامل: تعامل با جامعه (4A)، محیط زیست در راستای توسعه پایدار (4B)، توانمندسازی خانواده ها در زمینه مسئولیت پذیری اجتماعی (4C) و توجه به محیط زیست از بعد محیطی (4D) می شود.

از دیدگاه مصاحبه‌شوندگان یکی دیگر از مضامین مدل مسئولیت پذیری اجتماعی مدیران مدارس متوسطه شهر شیراز، مسئولیتهای حرفه ای است. در زیر مفاهیم استخراج شده در باب مسئولیتهای حرفه ای ارائه شده است. مفاهیم استخراج شده از مصاحبه در دسته‌های مفهومی ذیل مضمون مسئولیتهای حرفه ای قرار گرفتند، که شامل تقویت مهارتهای اجتماعی (5A)، ایجاد آگاهی اجتماعی (5B)، دانش افزایی ذینفعان (5C)، ارائه مشاوره ای جهت پیشرفت دانش اجتماعی دانش آموزان (5D) و ارتقای دانش معلمان، اولیا و دانش آموزان در زمینه مسئولیت پذیری اجتماعی (5E) می‌شود.

براساس روش تحلیل مضامین نقشه مدل مسئولیت پذیری اجتماعی مدیران مدارس متوسطه شهر شیراز مشخص شد. نوع روابط میان نشانگر و مضامین مدل مسئولیت پذیری اجتماعی مدیران مدارس متوسطه شهر شیراز نیز با توجه به کدگذاری صورت گرفته در قالب مدل ارائه گردید. بنابراین مدل تحقیق که بیانگر چگونگی ارتباط میان عناصر مدل مسئولیت پذیری اجتماعی مدیران مدارس متوسطه شهر شیراز ارائه شد. در تبیین یافته های تحقیق می توان گفت که گرایش به ایجاد محیط اجتماعی بهتر، عامل دیگر توافق نسبت به مسئولیت اجتماعی سازمان‌هاست. مشارکت سازمان در حل مشکلات اجتماعی می‌تواند کمک زیادی در خلق کیفیت زندگی بهتر افراد باشد. به‌عنوان مثال، وقتی که سازمان‌ها به نیازهای کارکنانشان توجه داشته باشند، به‌طور غیرمستقیم روی ثبات خانواده‌ها و نحوه زندگی آن‌ها تأثیر می‌گذارند و این تأثیر باعث ایجاد زندگی بهتر برای افراد می‌گردد. جذب نیرو و برایش ساده است، کارگرانی با کیفیت کاری بالا نصیب می‌شود و خروج از خدمت و غیبت کارکنانش کم می‌گردد و درنهایت، تأثیر اجتماعی‌اش این خواهد بود که از میزان جرم و جنایت کاسته و محیط و جامعه بهتری را به وجود خواهد آورد.

عدم آگاهی از عمق مسائل و مشکلات مختلف جامعه، مهم‌ترین عامل مشارکت کم‌رنگ آن‌ها در حل معضلات اجتماعی است. از این رو به عقیده بسیاری از دانشمندان علوم اجتماعی، دولت و رسانه‌های گروهی موظف هستند به طرق مختلف تلاش نمایند که مردم را با عمق مسائل و معضلات اجتماعی مطلع سازند. به‌علاوه، برخی از صاحب‌نظران مدیریت معتقدند که اگر نهادهای اقتصادی در انجام مسئولیت اجتماعی خود اهمال ورزیدند، جامعه می‌باید از قدرت خود استفاده کرده آن‌ها را مجبور به انجام این مهم کند. از سازمان‌ها این انتظار می‌رود که همچون سایر اعضای جامعه به ارزش‌ها، هنجارها و اعتقادات و باورهای مردم احترام گذاشته و شئون اخلاقی را در کارها و فعالیت‌های خود موردتوجه قرار دهند. نهایتاً آخرین بعد مسئولیت اجتماعی سازمان‌ها، بعد ملی است که شامل انتظارات، خواسته‌ها و سیاست‌های مدیران عالی کشور است که انتظار می‌رود مدیران و کارگزاران سازمان‌ها با نگرشی کلان و به‌منظور حفظ وحدت و انسجام ملی و رعایت مصالح کشور، تصمیمات و استراتژی‌های کلی کشور را سرلوحه امور خود قرار دهند.

برای اعتبارسنجی، الگوی مفهومی پیشنهاد شده از طریق روش الگویابی معادلات ساختاری از روش حداقل مجزورات جزئی برای برآورد الگو استفاده شد. براساس یافته های تحقیق متغیرهای تحقیق در سطح (۰/۰۱) بر روی هم تأثیر معنی دار دارند. نتایج تحقیق با یافته های پژوهشهای تسای و وانگ (۲۰۰۷)، داعیم و همکاران (۲۰۰۸)، لی و همکاران (۲۰۱۰)، شن و همکاران (۲۰۱۱)، فرتاش و همکاران (۲۰۱۸) و فرخی (۱۳۹۶) همخوانی دارد. براساس یافته های تحقیق پیشنهادات زیر ارائه می شود.

۱. براساس یافته های تحقیق در زمینه مقوله مسئولیتهای بشر دوستانه پیشنهاد می شود که سازمان اهداف استراتژیک را به صورت کوتاه مدت، میان مدت و بلند مدت را تدوین کنند و برنامه مسئولیت پذیری اجتماعیرا براساس نیازهای نیروی انسانی به صورت مستمر به روز کنند؛

۲. با توجه به یافته‌های تحقیق و تایید مسئولیتهای اجتماعی پیشنهاد می‌شود که از عوامل تشویقی و آموزشی برای ایجاد انگیزه کارکنان استفاده شود و آموزشهای لازم در زمینه مسئولیت پذیری اجتماعی به آنها داده شود؛

۳. نظام آموزشی با اقدام به تدوین منشور حمایت از محیط زیست در کنار منشور اخلاقی که هر سازمانی خود را موظف به رعایت آن میدانف می تواند به نهادهای اجتماعی مدارس یاری رساند

۴. درخواست کمک و همکاری از سازمان محیط زیست با مدارس جهت فرهنگسازی و آگاهی بخشی در زمینه حفاظت از محیط زیست و آموزش و آشنا کردن دانش آموزان با طبیعت و محیط زیست و منابع طبیعی به عنوان یک ارزش اجتماعی میتواند در پیشبرد اهداف حفاظت از محیط زیست کمک کند.

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

در مطالعه حاضر فرم‌های رضایت نامه آگاهانه توسط تمامی آزمودنی‌ها تکمیل شد.

حامی مالی

هزینه‌های مطالعه حاضر توسط نویسندگان مقاله تأمین شد.

تعارض منافع

بنابر اظهار نویسندگان مقاله حاضر فاقد هرگونه تعارض منافع بوده است.

References

1. Alfrević, N., Arslanagić-Kalajdžić, M., & Lep, Ž. (2023). The role of higher education and civic involvement in converting young adults' social responsibility to prosocial behavior. *Scientific reports*, 13(1), 2559.
2. Amegah, A. (2023). 'Business without social responsibility is business without morality': employer engagement in upper secondary technical and vocational education and training schools in Ghana. *Journal of Vocational Education & Training*, 75(2), 391-415.
3. Barraclough, S., Martha M. (2012), A Grin Contradiction: The practice and consequences of corporate social responsibility British American Tobacco in Malaysia. *Social Science & Medicine*, 66: 1784-1796.
4. Barraclough, S., Martha M. (2012), A Grin Contradiction: The practice and consequences of corporate social responsibility British American Tobacco in Malaysia. *Social Science & Medicine*, 66: 1784-1796.
5. Chang, B., Liu, X., & Xian, C. (2023). Research on countermeasures for the development of ecological civilization education in schools in the context of cultural diversity. *Trans/Form/Ação*, 46, 21-36.
6. Dolan, C., & Rajak, D. (Eds.). (2022). *The anthropology of corporate social responsibility*. Berghahn Books.
7. Edmans, A., Levit, D., & Schneemeier, J. (2022). Socially responsible divestment. *European Corporate Governance Institute–Finance Working Paper*, (823).
8. Ekanem, E. E., Ukpabio, G. E., Mbon, U. F., Ukpang, N. N., Egwuonwu, C. O., Edeh, S. O., ... & Owan, V. J. (2022), Crises Management and Corporate Social Responsibility as Determinants of Private Secondary Schools' Sustainability. In *Frontiers in Education* (Vol. 8, p. 1169150). Frontiers.
9. Freeman, R. E., & Liedtka, J. M. (2023). Corporate social responsibility: A critical approach. In R. Edward Freeman's *Selected Works on Stakeholder Theory and Business Ethics* (pp. 239-249). Cham: Springer International Publishing.
10. Jiménez-Parra, J. F., González-Víllora, S., & Valero-Valenzuela, A. (2024). The Teaching Personal and Social Responsibility Model within the School Context: A Systematic Review. *Quest*, 1-22.
11. Kartini, M., & Sanusi, S. (2023). Corporate Social Responsibility (Csr) As A Form Of Implementation Of Corporate Responsibility To The Environment And Social Community. *Hermeneutika: Jurnal Ilmu Hukum*, 7(2).
12. Liu, Yuhuan, Feng, Tianli, Li, Suichuan (2015), Stakeholder Influences and organization Responses :A case Study of corporate social responsibility suspension" *Management and organization Review /Volome11/ Special Issue 03/September 2015*, pp 469-491
13. Maclean, M., Harvey, C., McGovern, T., & Shaw, G. (2023). Elite solidarity, social responsibility, and the contested origins of Britain's first business schools. *Academy of Management Learning & Education*, 22(2), 191-215.
14. Muravsky, D., & Muravskaia, S. (2024). Gamification for teaching social responsibility in business schools. In *The Palgrave Handbook of Social Sustainability in Business Education* (pp. 347-363). Cham: Springer Nature Switzerland.
15. Purwono, Y., Sulasmiyati, S., Susiana, H., Setiawan, A., Roslaini, R., Harefa, D., & Prihatni, Y. (2023). The development of an attitude measurement instrument of responsibility for primary school students. *Arisen: Assessment and Research on Education*, 5(1), 1-9.
16. Pustokhin, D. (2021). National Models Of Corporate Social Responsibility: Comparative Analysis, *National models of corporate social responsibility: comparative analysis*.(5), 93-103.
17. Qinghua He (2019)Managing social responsibility for sustainability in megaprojects: An innovation transitions perspective on success *Journal of Cleaner Production* Volume ۲۴۱, ۲۰ December ۲۰۱۹, ۱۱۸۳۹۵

18. Ramirez Lozano, J. P., Rojas Valdez, K., & Marquina Feldman, P. (2023). Business school model of social responsibility and sustainability and its impact on small-and mid-sized enterprises. *International Journal of Sustainability in Higher Education*, 24(2), 382-403.
19. Ríos-Manríquez, M., Ferrer-Ríos, M. G., & Sánchez-Fernández, M. D. (2021). Structural model of corporate social responsibility. An empirical study on Mexican SMEs. *PloS one*, 16(2), e0246384.
20. Siregar, F. S., Siregar, A., & Tarigan, D. (2022, December). Development of Teaching Personality and Social Responsibility (TPSR) Courses of Elementary School Physical Education. In *Proceedings of the 4th International Conference on Innovation in Education, Science and Culture, ICIESC 2022*, 11 October 2022, Medan, Indonesia: ICIESC 2022 (p. 348). European Alliance for Innovation.
21. Vishwakarma, V. (2020). "Corporate Social Responsibility (A Literature Review)", *Journal of Management*, 7(1), pp. 36-42
22. Žak, A., Sedlak, P., & Sady, M. (2023). Knowledge and Values: The Importance of Personal Social Responsibility for Education, Management, and Sustainable Development. *Multidisciplinary Journal of School Education*, 12(1).